

דיווח על פשיעה בעיתונות היומית בישראל

אלינה קורן

זמן בין 1890 ל-1921. נמצא כי כל אותה תקופה תפסו חדשות פשיעה ארבעה אחוזים מהשטח הכללי של החדשות (Garofalo, 1981: 321).² מחקרים חדשים יותר מצאו שיעורים גבוהים יותר של חדשות פשיעה. במחקר שדיווחה עליו דוריס גרבר (Graber, 1980), נאספו נתונים על סיקור הפשיעה בשנת 1976 בשלוש רשתות טלוויזיה ארציות, בשתי מהדורות חדשות מקומיות, ובשלושה עיתונים יומיים בשיקגו. גרבר השתמשה בהגדרה רחבה של חדשות פשיעה. היא מצאה כי נושאים שקשורים בפשיעה ובאכיפת חוק תפסו 22 עד 28 אחוז מהאייטמים בעיתונים, עשרים אחוז מהאייטמים שהוזכרו במהדורות החדשות המקומיות, ו-12-13 אחוז ברשתות הטלוויזיה הארציות.

גם בבריטניה נמצא שיעור נמוך של חדשות פשיעה במחקר מוקדם, ועלייה בהיקף הדיווחים החדשותיים על פשיעה במחקרים מאוחרים יותר. בוב רושייה (Roshier, 1973) בחן דיווחי חדשות על פשיעה בשלושה עיתונים יומיים ארציים בספטמבר בשנים 1938, 1955 ו-1967, ומצא שבממוצע הוקדשו לפשיעה ארבעה אחוזים מהדיווחים. כמו כן נמצא שיותר חדשות פשע התפרסמו בטבלואידים מאשר בעיתון האיכותי, אך המגמה לא הייתה אחידה לאורך השנים.³ מחקר היסטורי שנועד למפות את השינויים בייצוגים התקשורתיים של פשיעה בבריטניה באמצע המאה שאחרי מלחמת העולם השנייה, בחן מדגם אקראי של גיליונות משני עיתונים יומיים בכל שנה בין 1945 ל-1991 (Reiner Livingstone & Allen, 2003). רוברט ריינר ועמיתיו מצאו מגמה כללית של עלייה בשיעור הדיווחים על פשיעה בשני העיתונים, משיעור של פחות מעשרה אחוזים בשנות הארבעים לשיעור גבוה מעשרים אחוז בשנות התשעים. רוב התקופה היה שיעור דיווחי הפשיעה גבוה יותר ב-"Daily Mirror" מאשר ב-"Times", אבל משנות התשעים הפער נסגר. עם זאת, מגמת העלייה לא הייתה חד-משמעית, אלא תנודתית עם נטייה לעלות ולרדת חליפות.

דפוס חדשות הפשע

מחקרים רבים מצביעים על דפוסים דומים של דיווח חדשותי על פשיעה. הממצא הבולט ביותר בכל המחקרים הוא שפשעים אלימים

מחקרים רבים מצאו כי פשיעה היא סחורה חדשותית נמכרת, וכי הדיווחים עליה הם חלק חשוב מהתוכן של אמצעי התקשורת (Garofalo, 1981; Greer & Reiner, 2012; Sacco, 1995). חלק מהחוקרים השתמשו בדגימה שיטתית ובמדירה של השטח החדשותי המוקדש לפשיעה, כדי לתאר את הדפוסים הכלליים ואת השינויים בדגשים ובסוגי הפשעים המדווחים. לעתים הם עשו זאת באמצעות השוואה בין אמצעי תקשורת שונים, בין שווקים שונים או בין תקופות שונות. מחקרים אחרים השתמשו בסטטיסטיקות פליליות רשמיות כדי להשוות בין ייצוגי הפשיעה ובין "מציאות" הפשיעה. במחקר הנוכחי ביקשנו לבחון את שיעור חדשות הפשיעה בארבעת העיתונים הגדולים, ידיעות אחרונות, מעריב, ישראל היום והארץ בנובמבר 2008. שנה זו יכולה להיחשב נקודת מפנה בעיתונות היומית בישראל, עם הופעתו והעלייה בחשיפתו של ישראל היום. רצינו לבדוק דמיון ושוני בין העיתונים הללו, ואם הטבלואידים ועיתוני איכות נבדלים בהיקף הדיווחים על פשיעה ובסוגי העברות המדווחות.

היקף הפשיעה בחדשות

דיווחים חדשותיים על פשיעה מככים באופן בולט בכל סוגי התקשורת, אולם יש הבדלים משמעותיים בין התקשורת הכתובה למשודרת, ובין אמצעי תקשורת אליטיסטיים לכלי תקשורת עממיים. האומדנים של היקף חדשות הפשיעה משתנים בהתאם למתודולוגיה ולהגדרת סוג ה"פשיעה" הנבדקת, שיכולה להיות צרה או רחבה.⁴ בגלל ההשתנות (הווריאביליות) הזאת, ההערכות לשיעור המוקדש לסיקור פשיעה מתוך כלל החדשות נעות בין חמישה ל-25 אחוז (Sacco, 1995). סקירה של 36 ניתוחי תוכן של חדשות פשיעה בעיתונות בארצות הברית, שהתפרסמו בין 1960 ל-1988, ושל עשרים מחקרים מ-14 מדינות שונות בין 1965 ל-1987, הצביעה על שוני ניכר בשיעור השטח המוקדש לפשיעה, הנע משיעור נמוך של 1.6 אחוזים לשיעור גבוה של 33.5 אחוז (Marsh, 1991).

המחקרים המוקדמים נטו להערכות נמוכות של היקף חדשות הפשיעה. למשל, במיניאפוליס נבדקו שלושה עיתונים בשלוש נקודות

פשיעה אלימה והבולטות שלהם לפי המיקום בעיתון והיקף התצלומים הנלווים, היו באופן משמעותי גבוהים יותר בטבלואידים, בייחוד אלה שפונים לצרכנים בעלי הכנסה נמוכה.⁸

המחקר של ריינר ועמיתיו (Reiner, Livingstone & Allen, 2003) בדק שני עיתונים בריטיים מאז מלחמת העולם השנייה. החוקרים מצאו כי כשני שלישים מדיווחי הפשיעה התמקדו בעברות אלימות או מין, אף על פי שאלה מסבירות פחות מעשרה אחוזים מהפשעים שנרשמו במשטרה. הדגש על עברות אלימות היה גבוה ב-*Times* האיכותי כמו ב-*Daily Mirror* העממי. שיעור עברות המין שדווחו היה בדרך כלל נמוך יותר ב-*Times*. רצח היה הפשע השכיח ביותר בדיווחים החדשותיים בשני העיתונים כל התקופה ומנה כשליש מכלל דיווחי הפשיעה. בניגוד לרצח ולפשעים אלימים אחרים שדווחו באופן בולט ניכרה ירידה במספר הדיווחים על עברות רכוש, שכאמור כבר מהוות את עיקר הפשיעה לפי הסקרים והסטטיסטיקות הפליליות.⁹ במחקר שבדק חדשות פשיעה בשני אמצעי תקשורת מרכזיים בבריטניה, עיתונות וטלוויזיה, נדגמו כל העיתונים הארציים ומהדורות החדשות בכל ארבעת ערוצי הטלוויזיה במשך שבועיים, בתקופה שבין ינואר למארס 1987 (Schlesinger, Tumber & Murdock, 1991). נמצא שאחוז הדיווחים על פשיעה אלימה (לא מינית) בעיתונים האיכותיים הגיע ל-24.7 אחוז, בעיתונים שכוונו לפלח האמצעי של השוק – ל-38.8 אחוז, ובטבלואידים – ל-45.9 אחוז.¹⁰ אחוז הפשעים האלימים שהשידורים החדשותיים בטלוויזיה דיווחו עליהם היה קרוב לשיעורים שנמצאו בטבלואידים. פשעים אלימים זכו להבלטה באופן לא פרופורציונלי במהדורות המקומיות יותר מאשר במהדורות הארציות. במהדורות החדשות הארציות תפסו דיווחים על פשעים אלימים ארבעים אחוז מכלל חדשות הפשיעה, ובמהדורות החדשות המקומיות – 63.2 אחוז.¹¹

רצח הוא הפשע הבולט ביותר בדיווחים החדשותיים, אבל לא לכל מקרי הרצח יש אותו סיכוי לזכות בדיווח. במחקר שבדק דיווחים על מעשי רצח ב-*Los Angeles Times* האמריקני, בין השנים 1990–1994, נמצא כי רצח נשים, ילדים וקשישים, מקרי רצח שבהם החשוד זר לקורבן, מקרים שבהם יש ריבוי קורבנות, ואלה המתבצעים בשכונות העשירות זכו לסיקור גבוה יותר (Sorenson, Peterson Manz, & Berk, 1998). לעומת זאת מקרי רצח שבהם היו הקורבנות שחורים, היספנים או בעלי השכלה נמוכה, מעשי רצח שלא בוצעו בנשק חם, ואלה שבהם החשוד היה מוכר לקורבן, זכו לפחות תשומת לב ולסיקור נמוך יותר.

מחקר שניתח דיווחים על רצח בשלושה עיתונים בריטיים בשנים 1993–1997, מצא כי מתוך 2,685 מקרי רצח שתיעדה המשטרה באותן שנים, פחות מארבעים אחוז דווחו בעיתון אחד לפחות מן השלושה. המחקר העלה כי למקרי רצח על רקע מיני היה הסיכוי הגבוה ביותר לזכות בדיווח בכל שלושת העיתונים. גם לרציחות שמניעיהן היו רוח כספי, קנאה או נקמה היה סיכוי גבוה לדיווח. מעשי רצח שנראו לא רציונליים או חסרי מניע זכו גם הם לדיווח. לעומת זאת, למקרי רצח שעירבו פחות תכנון, כאלה שהיו תוצאה

'מככים' באופן לא פרופורציונלי. למן מחקרו החלוצי של ג'יימס דיוויס על העיתונות בקולורדו (Davis, 1952), ולאחר מכן בשורה ארוכה של מחקרים אמריקניים שבדקו מגוון רחב של שווקים, הובהר כי פשעים בין-אישיים, בייחוד כאשר מעורבת בהם אלימות, זוכים לדיווח נרחב, בעוד פשעי רכוש שגרתיים זוכים לתת-דיווח בהשוואה לשכיחותם בסטטיסטיקות הפליליות הרשמיות (Marsh, 1991).⁴ דיוויס השווה בין שיעורי הדיווח על פשיעה בארבעה עיתונים בקולורדו לשיעורי הפשיעה הרשמיים בין השנים 1948–1950. הוא מצא שאין קשר בין דפוסים ומגמות בחדשות הפשיעה לסטטיסטיקות הפליליות (Davis, 1952). הוא גם הצביע על הבדלים מובהקים בדיווחים על פשיעה בין העיתונים. דוריס גרבר חקרה את חדשות הפשיעה בשיקגו ומצאה כי בקטגוריות של הפשיעה שהוזכרו, 'פשע אינדוידואלי' היה הקטגוריה שדווחה בהרחבה בכל אמצעי התקשורת שנבדקו – עיתונים, חדשות טלוויזיה מקומיות, וחדשות ברשתות הארציות.⁵ במחקר חדש יותר נבדק הסיקור של עבריינות נוער בהשוואה לנתונים הרשמיים על שיעורי מעצרים בקרב עבריינים צעירים. כמו כן נותחו 953 דיווחים עיתונאיים על עבריינים צעירים בין השנים 2002 ל-2006 בעשרה עיתונים: מחציתם מאזורים עירוניים קטנים ומחציתם מאזורים עירוניים גדולים, המייצגים שמונה מדינות בארצות הברית. המחקר העלה כי אחוז גדול יותר של עבריינים צעירים אלימים, בהשוואה לעברייני רכוש, סוקרו גם בעיתוני האזורים הגדולים וגם בעיתוני האזורים הקטנים.⁶ עוד נמצא כי הסיקור של עבריינים צעירים אלימים ממין זכר, גם בעיתוני האזורים הגדולים וגם בעיתוני האזורים הקטנים, היה גבוה באופן לא מידתי ביחס לשיעורי המעצרים של קטנים באותם אזורים (Rhineberger-Dunn, 2011).

דפוס דומה נמצא גם במחקרים שנעשו בבריטניה. במחקר של רושייה (Roshier, 1973) נמצא כי בכל העיתונים, בכל שלוש התקופות שנבדקו, לא היה קשר בין השכיחות היחסית שבה דווחו סוגי פשיעה שונים לשכיחותם היחסית בסטטיסטיקות הפליליות. כל העברות נגרדו ועברות שוד, הונאה וסחיטה זכו לדיווח יתר בכל העיתונים ובכל התקופות שנבדקו. עם זאת, הפשע היחיד שזכה לדיווח יתר באופן בולט ביותר היה רצח (כולל הריגה). ג'ייסון דיטון וג'יימס דאפי (Ditton & Duffy, 1983) מצאו כי שכיחות הפשעים הקשורים באלימות ופשעים הקשורים במין הגיעה ל-2.4 אחוזים מהפשעים המתועדים בסטטיסטיקות המשטרתיות, אבל אלה תפסו 45.8 אחוז מחדשות הפשיעה בששת העיתונים הסקוטיים שבדקו.⁷

סוגי העברות המדווחות

שיעור הדיווחים החדשותיים המוקדשים לפשיעה מסוגים שונים, והבולטות שלהם, משתנים לפי המדיום – טלוויזיה, עיתון, רדיו – והשוק, כלומר הקהל שלו מוכרים את החדשות הללו. פול ויליאמס וג'ולי דיקינסון (Williams & Dickinson, 1993) בדקו דיווחים על פשיעה בעשרה עיתונים בריטיים במשך חודש אחד ב-1989. הם מצאו כי 64.5 אחוז מהדיווחים על פשיעה הציגו בהבלטה פשעים אלימים. לעומת זאת, בסקר הקורבנות הארצי בבריטניה, רק שישה אחוזים מהפשעים שעליהם דווחו קורבנות היו אלימים. שיעור הדיווחים על

הדיווחים). ממצאיה של קרטור עולים בקנה אחד עם מחקרים אחרים שזיהו נטייה של העיתונות להעניק משקל יתר לסכנה הנשקפת מגבר זר. עם זאת, יותר ממחצית האירועים של אלימות מינית שעליהם דווח בתקופה שנסקרה במחקר, נקשרו בגברים שהכירו את קורבנותיהם (Carter, 1998).

מחקר של קנט דאולר על היקף הכיסוי החדשותי של אונס ופשעיה מינית מעלה ממצאים מעט שונים (Dowler, 2006). דאולר בדק את הצגתם של פשעי מין במהדורות חדשות מקומיות בטלוויזיה בארבע ערים מרכזיות בקנדה ובארצות הברית, בתקופה שבין השנים 2000 ל-2002, ומצא כי פשעי מין זכו לכיסוי יתר ומנו כעשרה אחוזים מכלל הדיווחים החדשותיים על פשיעה. אולם הדיווחים האלה היו פחות סנסציוניים מדיווחים על רצח, על תקיפה ועל שוד. עוד נמצא כי בשונה מרוב סיפורי הפשע, הדיווחים על פשעי מין התרכזו בעיקר בשלבים המאוחרים יותר של ההליך הפלילי, שכללו את המשפט, את פסק הדין, ואת העונש (Dowler, 2006).

ראוי לציין כאן את מחקרה של טל שטרסמן שפירא (2016), אחד המחקרים המעטים שבדקו את הסיקור העיתונאי בנושא אונס בישראל. היא בדקה את יישומה ואת השלכותיה של החלטת ועדת העורכים מינואר 1960, לצמצם את כמות הדיווחים בעיתונות הכתובה על מקרי התאבדות ואונס, ולהטיל הגבלות על ניסוחן (שטרסמן שפירא, 2014, 2016).¹³ שטרסמן שפירא בדקה דיווחים על התאבדות ואונס בשלושה עיתונים במשך תקופה של חמש שנים, בין 1958 ל-1962 – שנתיים לפני החלטת הצנזורה העצמית של ועדת העורכים ושנתיים אחריה. בסך הכול נבדקו כ-4,600 גיליונות של מעריב, דבר, והצופה. ניתוח הנתונים שערך הראה כי ההחלטה יושמה באופן חלקי ולזמן מוגבל, אף שבזמנה השפיעה על כמות הדיווחים ועל איכותם (שטרסמן שפירא, 2016). היא מצאה כי מספר הדיווחים בנושא האונס פחת בשלושת העיתונים בעקבות ההחלטה.¹⁴ בשנת 1961, שנה לאחר קבלת ההחלטה, הייתה כמות הדיווחים הנמוכה ביותר בשלושת העיתונים. ב-1962 החלה שוב מגמת עלייה. במעריב ובחצופה הייתה כמות הדיווחים אותה שנה זהה לזו של 1960. בעיתון הצופה היה אחוז הדיווחים בנושא האונס נמוך מלכתחילה, בערך פי ארבעה מאשר בעיתונים האחרים. בשלושת העיתונים נשאר שיעור הדיווח בשנים שלאחר ההחלטה נמוך בהרבה מאשר לפני. בשנת 1962 הייתה התרחקות מביצוע ההחלטה, גם מבחינת העלייה במספר הדיווחים וגם מבחינת התוכן והשימוש במילה "אונס".¹⁵

מאפייני העבריינים והקורבנות

אף על פי שייצוג היתר של פשעים אלימים מתועד היטב, מחקרים מעטים עסקו במאפייני העבריינים והקורבנות שכיכבו בדיווחים החדשותיים. עם זאת, ממצאי המחקרים די עקיבים, והדפוס הכללי שעולה מהם הוא שעבריינים וקורבנות המוצגים בדיווחים החדשותיים נוטים להיות מבוגרים יותר וממעמד חברתי גבוה יותר מ"עמיתיהם" המיוצגים בסטטיסטיקות הרשמיות (Graber, 1980; Garofalo, 1981; Reiner Livingstone & Allen, 2003; Roshier, 1973; Sacco, 1995).

של זעם או מריבה, ואלה שכללו התעללות בילדים, היה סיכוי נמוך יותר לדיווח (Peelo et al., 2004).

עברות מין

ניתוחים שונים מאשרים את הדפוס של עלייה בייצוג פשעים אלימים ובין-אישיים, ובמיוחד בעברות מין. כמה מחקרים בבריטניה ובארצות הברית הצביעו על עלייה ניכרת בסיקור אירועים של אלימות מינית (McCormick 1995; Lees 1995; Soothill & Walby, 1991; Walby, 1996). קייט סוטהיל וסילביה וולבי (Hay & Soothill, 1983; Cuklanz 1996). ניתוח דיווחים על פשעי מין שהתפרסמו בעיתונות בבריטניה מתחילת שנות החמישים ועד אמצע שנות השמונים של המאה העשרים. הן מצאו כי שיעור מקרי האונס שדווחו בעיתונות עלה מכרבע מכלל המקרים המדווחים ב-1951 לכשליש ב-1985. אף שבפועל יותר גברים נשפטו בגין אונס בשנות השמונים, ואף שבאחוז גבוה יותר של המקרים שנדונו בבתי משפט הייתה היכרות קודמת של האנס עם הקורבן, המקרים שהתפרסמו בעיתונות היו בדרך כלל חריגים וסנסציוניים במיוחד. סוגים ספציפיים של אונס – כגון אינוסים רבים בידי עברייני אחד, רצח על רקע מיני או אונס הכרוך בתקיפה מינית במקומות ציבוריים בידי זרים או בידי קבוצה – זכו לכיסוי יתר. לעומת זאת המקרים השכיחים יותר שבהם גבר מקיים, או מנסה לקיים, מגע מיני עם אישה אחת בלי הסכמתה, לא זכו להבלטה, ונתפסו במרומז כפחות חמורים, בעיקר כאשר הייתה היכרות קודמת בין האנס לקורבנו (Soothill, 1991; Soothill & Walby, 1991).

עוד טענו שתי החוקרות (Soothill & Walby, 1991) כי הדיווח הסנסציוני על אלימות מינית היה זמן רב מרכיב חשוב בעיתונות הבריטית. בשנות החמישים והשישים הופיעו רוב הסיפורים על פשעי מין בעיתונים העממיים. אולם מסוף שנות השבעים גם העיתונים האיכותיים גילו עניין בולט בסיפורים. תמיכה בטענות אלה אפשר למצוא במחקרן של מריה לוס ושרון צ'מרד, שבדקו כיצד הושפע סיקור האלימות המינית בקנדה משינויי חקיקה על עברות מין מ-1983, שנועדו להקל על העמדה לדין על תקיפה מינית בידי מכרים (Los & Chamard, 1997). הן מצאו כי לאחר שאונס קיבל בולטות והועלה לדרגה של בעיה חברתית חמורה, זכה הנושא לפרסום רב באמצעי התקשורת. אולם אף שהעיתונים ביקשו להפגין שהם עיתונות אחראית וקשובה, המגיבה על צורכי החברה ובעיותיה – נטו הדיווחים עצמם לסנסציוניות ולטריויליזציה, והאונס טופל באופן שסייע לעיתונים להעלות מכירות ולצבור רווחים.

סינתזה קרטור ניתחה במחקרה 840 דיווחי חדשות בנושא אלימות מינית, בין 15 בנובמבר 1993 ל-15 בינואר 1994 בשישה טבלואידים יומיים בריטיים (Carter, 1998). בדומה למה שנמצא במחקרים רבים אחרים, זכה רצח לייצוג יתר בדיווחים החדשותיים בהשוואה להתרחשויות המתועדות שלו בידי רשויות אכיפת החוק. במחקרה של קרטור נמצא כי 42 אחוז מכלל הדיווחים על אלימות מינית נסכו על רצח נשים, ו-18 אחוז מכלל הדיווחים היו על אונס.¹² הקטגוריות הבאות היו "התעללות" (17 אחוז מכלל הדיווחים על פשיעה מינית), "תקיפה מינית" (14 אחוז), ולבסוף "הטרדה מינית" (תשעה אחוזים מכלל

עבריינים

רוב דיווחי העיתונים על פשיעה אינם מספקים כלל מידע על הפושעים או נותנים מידע בסיסי בלבד. המידע שאפשר בדרך כלל לאסוף באופן עקיב הוא המגדר והגיל של רוב העבריינים, והמעמד החברתי (או תעסוקה) והמוצא האתני של חלקם. נראה שהמגדר הוא המאפיין הדמוגרפי היחיד שיש בו הלימה בין הדיווחים החדשותיים ובין הסטטיסטיקות הפליליות הרשמיות: בשניהם מתוארת העבריינות כפעילות גברית בעיקרה (Sacco, 1995). במחקר של ריינר ועמיתיו (Reiner, Livingstone & Allen, 2003), אחוז מהעבריינים בדיווחים החדשותיים בשנים 1945–1964 ו-91 אחוז מהעבריינים בדיווחים החדשותיים בשנים 1981–1991 היו גברים. מבחינת הגיל, הרוב המכריע של העבריינים שהופיעו בדיווחי החדשות היו בני עשרים עד ארבעים. ארבעים אחוז היו בני יותר משלושים. באופן כללי, פחות מעשרים אחוז היו מתחת לגיל 20, ורק מיעוט קטן צעיר מגיל 18. לפי הסטטיסטיקות הרשמיות, יותר מארבעים אחוז מהעבריינים המורשעים או המוזהרים היו מתחת לגיל 21, וכרבע – מתחת לגיל 18. באשר למעמד החברתי, ביותר ממחצית הדיווחים שנותחו לא הייתה אינדיקציה על המעמד החברתי של העבריינים. עם זאת, כשהעבריינים זוהו בתקשורת היה סיכוי גדול יותר להיותם בני מעמד בינוני או גבוה (במונחים של תעסוקה), מאשר "עמיתיהם" בסטטיסטיקות הפליליות.¹⁷

קורבנות

יש יותר מחקרים המעריכים את פרופיל העבריינים שמופיעים בחדשות מאשר ניתוחים של ייצוג הקורבנות. עם זאת אפשר לזהות בעשורים האחרונים מגמה שבה מקבלים הקורבנות יותר תשומת לב בדיווחים החדשותיים במקביל למרכזיות ההולכת וגוברת של הקורבנות במערכת החוק הפלילי ובספרות הקרימינולוגית (Greer & Reiner, 2012). מהמחקרים עולה כי הדיווחים החדשותיים נוטים להגזים בסכנה הנשקפת מהפשעה ללבנים ממעמד גבוה, והם מייצגים באופן לא פרופורציונלי נשים, ילדים וקשישים כקורבנות (Mawby & Brown, 1983; Reiner, Livingstone & J. Allen, 2003; Peelo et al., 2004). במחקר של ריינר ועמיתיו (Reiner, Livingstone, & J. Allen, 2003) נמצא כי שיעור הקורבנות הזכרים המוזהרים בסיפורים החדשותיים עלה בתקופת המחקר מחמישים ל-61 אחוז, בהתאמה לסטטיסטיקות, המצביעות על עליונות גברית בקרב הקורבנות. גם גילם של הקורבנות המוזהרים בדיווחים החדשותיים מקביל לתוצאות של סקרי פשיעה, שמראים כי קורבנות של פשיעה אלימה הם צעירים יותר מאשר בני גיל הביניים או מבוגרים. אולם הדיווחים נוטים להגזים בסיכונים של קבוצות מבוגרות יותר. בעוד שבין עשרים לשלושים אחוז מהקורבנות המוזהרים בדיווחים החדשותיים היו בני יותר משלושים, הרוב המכריע של קורבנות של פשיעה אלימה (בייחוד קורבנות גברים) הם מתחת לגיל 24.¹⁸ עוד נמצא במחקר של ריינר ושותפיו כי הדיווחים החדשותיים נוטו להגזים בסיכונים של קורבנות ממעמד בינוני (או גבוה יותר).

מיעוטים

בשאלה אם הדיווחים החדשותיים מעניקים כולטות באופן לא פרופורציונלי לעבריינים ממיעוטים אתניים, הממצאים סותרים (Graber, 1980; Marsh, 1991; Sacco, 1995). מוסכם על החוקרים כי בעיתונות המקומית וברשתות טלוויזיה מקומיות, הדיווחים החדשותיים נוטים להתמקד בחשודים מקבוצות מיעוט אתניות וממעמד נמוך (Garofalo, 1981; Greer & Reiner, 2012). גרבר (Graber, 1980) סברה שההתפלגות הגזעית של העבריינים בדיווחים החדשותיים ב-*Chicago Tribune* הייתה קרובה מאוד להתפלגות בסטטיסטיקות על מעצרים. החוקרת מצאה גם כי שני שלישים מהקורבנות בדיווחים בעיתון היו לבנים ועשרים אחוז מובטלים או עבדו בעבודות לא מקצועיות.

ריצ'רד לונדמן (Lundman, 2003) בדק כיצד סוקרו מקרי רצח שהתרחשו בקולומבוס, אוהיו, בין השנים 1984 ו-1992, ב-*Dispatch*, העיתון היומי היחיד בעיר. הוא מצא כי מקרי רצח שבהם לא התאימו הקורבן והעברייני לפרופיל הסטראוטיפי של המעורבים בפשיעה, זכו לפחות כיסוי. כך, למשל, סוגים לא שכיחים של רצח שמעורבים בהם עבריינית לבנה וקורבן לבן (או עברייני לבן וקורבן שחור), לא הובלטו. לעומת זאת, סוגים לא שכיחים של רצח, שמתאימים יותר לאפיונים הסטראוטיפיים המגדריים והגזעיים – דהיינו, רצח שחור וקורבן אישה לבנה (או רצח שחור וקורבן לבן) – זכו ליותר סיקור. ממצאים דומים עולים ממחקרם של ג'ף גרונוולד ועמיתיו (Gruenewald, Pizarro & Chermak, 2009), שבחן את הסיקור של כלל מקרי הרצח בניוארק, ניו ג'רזי, בין השנים 1997 ו-2005, בעיתון היומי הנפוץ ביותר בניו ג'רזי, *The Star Ledger*, שיוצא לאור בניוארק. על פי המחקר, מקרי רצח שבהם היו מעורבים תוקפים היספנים וקורבנות לבנים, שחורים או היספנים, נחשבו לבעלי ערך חדשותי גבוה יותר, וזכו ליותר סיקור מאשר תקריות הרצח הנפוצות יותר, שכללו תוקף שחור וקורבן שחור. יש בכך כדי לתמוך בממצאיו של לונדמן, על פיהם אפיון תרבותי המבוסס על גזע/אתניות ומגדר הוא קריטריון חשוב לחדשותיות וזכאות לפרסום. אלא שבניגוד ללונדמן טוענים גרונוולד ושותפיו כי הסטראוטיפים הגזעיים המונחים הם של היספנים ולא של שחורים (Gruenewald, Pizarro & Chermak, 2009). ריינר ועמיתיו (Reiner, Livingstone & J. Allen, 2003) העלו בהקשר זה נקודה נוספת. הם מצאו כי הדיווחים החדשותיים מציגים אחוז גדול של עבריינים מקבוצות מיעוט אתניות, אף על פי שהשיעור הזה קטן יותר מאלה הזוכים לטיפול של מערכת אכיפת החוק. כך עלה שיעור הדיווחים החדשותיים שבהם כיכבו עבריינים מקבוצות מיעוט אתניות מאחוז אחד בשנים 1945–1964 לשישה אחוזים בשנים 1981–1991. בשנת 1992 מצא הסקר הארצי של בתי הסוהר כי 15 אחוז מהאסירים ו-23 אחוז מהאסירות תיארו עצמם כשחורים או ממוצא אסייתי (Reiner, Livingstone & Allen, 2003).

מסקירה זו של ניתוחי תוכן אפשר לסכם ולומר כי דיווחים חדשותיים על פשיעה כולטים לאורך שנים בכל אמצעי התקשורת. אף על פי שיש הבדלים מסוימים לפי המדיום והשוק, חדשות פשע

הבחנה מקובלת לצורך מיון עיתונים וסיווגם היא ההבחנה בין עיתוני עילית, הנדפסים בתבנית של עמודי ברודשיט גדולים, ובין עיתונים עממיים, המודפסים בתבנית "טבלואיד" (לימור ומן, 1997). על פי גישה זו עיתוני עילית איכותיים מדגישים תוכן ומעניקים יותר שטח לפרשנות, לכתבות רקע ולמאמרים. הטקסטים ארוכים יותר ומוקדש בהם מקום נרחב לחדשות חוץ, כלכלה, מדיניות, חברה, פוליטיקה. לעומת זאת, על פי ההבחנה המקובלת, בעיתונים העממיים, ה"צהובים" יותר, זוכים למרחב הסיקור נושאים סנסציוניים כמו פשע, מין ורכילות על ידוענים, או נושאים פופולריים כמו ספורט (לימור ומן, 1997).

עוזי אלידע תיאר את התפתחותה של עיתונות הסנסציה בארץ ישראל מסוף המאה התשע-עשרה (אלידע, 1992, 2008, 2015). הוא הבחין בין "עיתונות עילית", זו הנחשבת בעיני עורכיה ובעליה כאיכותית, מוסרית, הגונה ומיועדת לאליטת חברתיות-תרבותיות, ל"עיתונות המון", הפונה לכל מי שאינו שייך לאליטה החברתית-תרבותית ותכניה מעוצבים על בסיס מכנה משותף רחב (אלידע, 2015). אלידע גורס כי העיתונות העברית בארץ ישראל עוצבה מראשיתה כעיתונות פוליטית מחנכת הקשורה בטבורה לקבוצות מוגדרות ביישוב. אולם כתיבה ועריכה סנסציונית היו בארץ ישראל מתחילת המאה העשרים ואף לפני כן (אלידע, 1992). בעצם כבר משנת 1884, מגיליונותיו הראשונים של עיתון הצבי, שאף אליעזר בן-יהודה, "מחייה השפה העברית", ואחריו בנו, איתמר בן אב"י, להקים עיתון "היברדי" שאפשר להציבו בין קל לסנסציוני, מעין הכלאה בין עיתון פובליציסטי-מחנך בעל קו אידאולוגי (שעצם כתיבתו וקריאתו בשפה העברית היא העניין האידאולוגי המרכזי בו), ובין עיתון סנסציוני שפונה לחושים ומציג סיפורי אסונות, דיווחים על פשעים ומיני מוזרויות (אלידע, 1992).

אפשר לאפיין את הארץ כעיתון איכות שדומה לעיתוני עילית בעולם מבחינת הפורמט והעיצוב הגרפי שלו, ומבחינת תכניו. אולם הסיווג הדיכוטומי, המבחין בין עיתונות איכותית לעיתונות צהובה, עשוי להטעות כשרוצים לאפיין את העיתונים הגדולים בישראל, ידיעות אחרונות, מעריב וישראל היום.²³ עיתונים אלה מודפסים אמנם כטבלואידים, אך בניגוד למרבית הטבלואידים בעולם, עמודי החדשות שלהם, ובעיקר העמודים הראשיים, אינם עוסקים בפשע ובמין, אלא בנושאים המעסיקים גם עיתונים איכותיים. ייתכן שבישראל גם החדשות הפוליטיות והביטחוניות מספקות סנסציות, ורוכשי העיתונים הללו מבקשים לקרוא, קודם כול, פוליטיקה. על כל פנים, מתאים יותר לסווג את העיתונים האלה כעיתונים רציניים-פופולריים. עיתונים רציניים-פופולריים שמים דגש על עיצוב ויזואלי, וכוללים מנה גדולה של שערוריות, ספורט ובידור. עם זאת הם פועלים לפי סטנדרטים וערכים חדשותיים כמו עיתוני האיכות הרציניים יותר (המל, 2014). מחקרים מאשרים אבחנות של "שכל ישר", שהטבלואידים מקדישים אחוז גבוה יותר מהכתבות העוסקות בפשיעה לעברות אלימות ומין מעיתוני האיכות (Williams & Dickinson, 1993; Schlesinger, 1991; Tumber & G. Murdock, 1991).

מתרכזות בעיקר בפשעים אלימים חמורים נגד פרטים. ייצוג הפשעים השונים באמצעי התקשורת נמצא ביחס הפוך לשיעורי הפשיעה הרשמיים המתועדים בסטטיסטיקות הפליליות, והפרופיל הדמוגרפי של עבריינים וקורבנות בדיווחים החדשותיים מבוגר יותר ומוצאו בסטטוס סוציו-אקונומי גבוה יותר מאשר אלה המטופלים בידי מערכת אכיפת החוק. עוד עולה מספרות המחקר כי קורבנות פרטיים וסבלם מספקים את הכוח המניע של סיפורי הפשיעה (Greer & Reiner, 2012).

רציונל המחקר וההשערות

אני מבקשת להוסיף על הספרות על הצגת פשיעה באמצעי התקשורת ולבחון את הנושאים הללו בהקשר הישראלי. באופן ספציפי אני בוחנת מהו דפוס העברות המדווחות בארבעה עיתונים יומיים: **מעריב**, **ידיעות אחרונות**, **הארץ** ו**ישראל היום**, בעצם כל יומני ישראל החשובים בתקופה שבדקתי.

שנת 2008 יכולה להיחשב פרשת דרכים בעיתונות היומית בישראל. שום דבר אינו חדש ממש, אולם מגמות שהופיעו שנה לפני כן, עם השקתו של **ישראל היום** בסוף 2007, התגבשו למצב העניינים המוכר לנו. **ידיעות אחרונות**, שבבעלות משפחת מוזס ואיש העסקים אליעזר פישמן, היה עדיין הנפוץ ביותר בסוף אותה שנה. זהו טבלואיד מובהק בסגנונו ובתכניו הפרגמטריים המותאמים לקהל יעד רחב (אלבו, 2014). תפוצתו היומית במחצית השנייה של 2008, התקופה שבתחומיה ערכנו את מחקרנו, עמדה על 35.9 אחוז.¹⁹

מסוף 2007 יוצא לאור **ישראל היום**, שבבעלות המיליארדר האמריקני, שלדון אדלסון, ומחולק חינוס במרכזים עירוניים ובבנייני משרדים. גם עיתון זה מודפס בפורמט טבלואיד, אבל הוא מתון ביחס לטבלואידים אחרים, ונמנע בדרך כלל מסנסציות. לעיתון יצא שם של כלי תקשורת מוטע בל הקשור לסיקור עניינים פוליטיים, ובעיקר לסיקור בנימין נתניהו, שאכן חזר לראשות הממשלה ב-2009. ההפצה הנרחבת והחינמית של העיתון סייעה לטיפוס המהיר שלו במדרג שיעורי החשיפה של העיתונות הישראלית. לפי סקר TGI, **ישראל היום** ביסס אז את מעמדו כעיתון השני הנפוץ בישראל, בשיעור חשיפה של 23.2 אחוז במחצית השנייה של 2008.²⁰

העלייה בחשיפה של **ישראל היום** אירעה במקביל לצלילתו של **מעריב**, שאיבד 8.6 אחוזים משיעור חשיפתו במחצית השנייה של 2008, ושיעור החשיפה שלו היה 13.8 אחוז.²¹ הירידה הצטרפה לחובות העתק ולבעיות הכלכליות שלו. בהדרגה, משנות השבעים, ירדה תפוצתו של העיתון הזה, שהיה ימני ורציני הנפוץ ביותר בישראל, ונדפס בפורמט רחב, ברודשיט (broadsheet). בתחילת שנות התשעים רכשו אותו בני משפחת נמרודי והעבירוהו לפורמט טבלואיד. ב-2008 היה העיתון עדיין בבעלותם.

העיתון הרביעי הוא **הארץ**, עיתון איכות, ברודשיט, בבעלות משפחת שוקן. בשנים האחרונות רכשו לאוניד נבולין וחברת ההוצאה לאור הגרמנית דומונט שאוברג ארבעים אחוז ממניות קבוצת **הארץ**. העיתון תומך בעקרונות של כלכלה וחברה חופשיות ובהסדר מדיני עם הפלסטינים. תפוצתו במחצית השנייה של 2008 היתה 7.4 אחוזים.²²

בשיעור הדיווחים על פשיעה ועברות מין בעיתוני האיכות, בסגנון סנסציוני ועשיר בפרטים, כחלק מתהליך ה'הצהבה' (טבלואידיזציה) של העיתונים הללו בשנות השמונים והתשעים של המאה העשרים, בניסיון למשוך קוראים ולהגדיל את התפוצה (המל, 2014; קרניאל ולביא דינור, 2009; Soothill; 2003; Reiner, Livingstone & Allen, 2003; Walby, 1991).

מחקרו של שגיא המל על הסתגלותם של העיתונים היומיים לעידן האינטרנט והעיתון המקוון מלמד על מגמה דומה של התקרבות בין העיתונות הרצינית לעיתונות הצהובה, שהתרחשה זה לא כבר בשוק העיתונות בישראל (המל, 2014). הוא בדק את השינויים בתכנים של שלושת העיתונים היומיים המרכזיים בישראל – **מעריב**, **ידיעות אחרונות** ו**הארץ** – בין השנים 1993–2011, ומצא כי **הארץ** הייתה עלייה באחוזי האייטמים מסוג בידור, ואילו **בידיעות אחרונות** הייתה עלייה באייטמים של סיפור אנושי, לצד ירידה בדיווח על נושאים העוסקים בפשע ובמשטרה בשלושת העיתונים שנבדקו.²⁴ יתר על כן, **הארץ** חלה ירידה מתונה ברמת הנוקשות של החדשות בעיתון,²⁵ המתיישבת עם העלייה בחדשות בידור ועם הקטנת השטח הכולל של הכתבות. המל סבור כי המגמות הללו מצביעות על הפיכתו של **הארץ** לעיתון קליל ומושך יותר, פחות אליטיסטי, הפונה לקהל רחב יותר. במקביל לשינויים האלה **הארץ**, **בידיעות אחרונות** ו**מעריב** הייתה עלייה מסוימת בקושי של החדשות, והם עשו צעד, גם אם לא גדול, בכיוון להיות עיתונים "רציניים" או "מכובדים" יותר (המל, 2014). לאור השינויים באג'נדה החדשותית של עיתון האיכות והמגמה של טשטוש הגבול בינו לבין הטבלואידים, שיערתי כי דפוסי הדיווח על פשיעה יהיו דומים בכל העיתונים. דהיינו, למרות הציפייה למצוא בטבלואידים שיעור גבוה יותר של חדשות פשע מאשר **הארץ**, אפשר היה לשער שבכולם יהיה דיווח יתר על פשעים בין-אישיים, בייחוד אלה המערבים אלימות ומין.

השיטה

הדיווחים על פשיעה שהופיעו בעמודי החדשות בעיתונים בחודש נובמבר 2008 נותחו. בניתוח לא נכללו מאמרי מערכת, טורי דעה ופרשנויות, ולא נסקרו מוספים יומיים או שבועיים שנלווים לעמודי החדשות של העיתון. כל ידיעה חדשותית שעסקה בפשיעה קודדה ונותחה בהתאם לכמה קריטריונים, בלי להתחשב בשאלה אם המקרה נדון בידיעה אחרת באותו יום או בימים קודמים. ייתכן שהניתוח כולל דיווחים שונים וידיעות קודמות על אותו אירוע או על אותו עבריין או חשוד.

ניתחתי דיווחים על עברות, על מעשי אלימות, על מעצרים או על הליכים פליליים נגד חשודים בעברות שבוצעו בארץ או בחו"ל גם על רקע פלילי וגם על רקע ביטחוני. לא כללתי בניתוח דיווחים על אירועי טרור, על ירי או על זריקת אבנים בשטחי הגדה המערבית, או דיווחים על פעילות צה"ל נגד פלסטינים בגדה או בעזה.

סוג העברה קודד על פי תיאור התלונה, המעצר, האישום, הסדר הטיעון או תוצאת המשפט שנקשרו למקרה בידיעה. קודדה העברה החמורה ביותר שנדונה בידיעה, גם אם הייתה התייחסות ליותר מעברה

אחת. למעט שינויים קלים, השתמשנו בסיווג העברות המשמש את משטרת ישראל ואת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, הכולל חלוקה לשמונה סוגים עיקריים:²⁶

1. עברות נגד חיי אדם כוללות רצח, ניסיון רצח, הריגה וגרימת מוות.
2. עברות נגד גוף האדם כוללות עבירות של חבלה גופנית חמורה, תקיפה ושאר עברות כנגד גוף האדם. כללנו בקטגוריה זו גם עברות שוד שבסיווג המשטרה כלולות בקבוצת עבירות הרכוש.
3. עברות מין כוללות עבירות אינוס, מעשה מגונה והטרדה מינית.
4. עברות רכוש כוללות עבירות של התפרצות לבתי דירה ובתי עסק, גנבות רכב, גרימת נזק לרכוש, הצתה, החזקת רכוש גנוב, וגניבות אחרות.
5. עברות מוסר כוללות עבירות סרסרות ושידול לזנות, שימוש וסחר בסמים.

6. עברות כנגד הסדר הציבורי כוללות עבירות נגד הסדר הציבורי, הכשלת עובד ציבור, תקיפה והכשלת שוטר, קטטות והפרעות ברחובות ובמוסדות, אימים, התקהלות או התאגדות, מטרד רעש וחסימת דרך, הסגות גבול ועבירות נגד חוק הכניסה לישראל. כמו כן, כללנו בקטגוריה זו עברות בעלות אופי מנהלי כמו עברות על חוקי הבחירות ונגד חוקי עזר עירוניים. בסיווגי המשטרה, מופיעות העברות המנהליות בקטגוריה נפרדת או בקטגוריה כללית, "עברות אחרות".

7. עברות מרמה כוללות עבירות זיוף, מרמה ועושק, עברות הנוגעות לכרטיסי חיוב ועברות כלכליות. כמו כן כללנו בקטגוריה זו עברות שוחד, שבסיווג המשטרה נכללות בקבוצת העברות נגד הסדר הציבורי.

8. עברות ביטחון הכוללות הסתה, המרדה, הסתננות, יידי אבנים, עברות נגד חוקי חירום ושימוש באמצעי לחימה.

המחקר עסק בדיווח על פשיעה בעיתונות. הוא לא התבסס על השוואה בין דיווחי התקשורת על ביצוע עברות ובין תיקי החקירה שנפתחו בידי המשטרה בגין ביצוע העברות האלה. עם זאת, השימוש בסיווג עברות דומה נותן בסיס כלשהו להשוואה, ומאפשר להתרשם מהם סוגי הפשיעה השכיחים המכבדים בדיווחים החדשותיים לעומת אלה המתועדים בסטטיסטיקות הפליליות.

הממצאים

נותחו 443 דיווחים חדשותיים על פשיעה שהתפרסמו בנובמבר 2008: 91 דיווחים **בידיעות אחרונות**, 109 **במעריב**, 113 **בישראל היום** ו-130 **הארץ**. מדי יום התפרסמו בין 3.5 ל-5 דיווחים על אירועים חדשותיים בנושאי פשיעה שהתרחשו בארץ או מחוץ לה. בלוח 1 מוצגת התפלגות הדיווחים בעיתונים השונים לפי סוג העברה.

מלוח 1 עולה כי בכל העיתונים זכו עברות נגד חיי אדם וגופו ועברות מין (שלוש הקטגוריות הראשונות בטבלה) לכולטות רבה, ככשישים אחוז מהדיווחים.²⁷ **בידיעות אחרונות** היו הדיווחים על עברות מין הקטגוריה השנייה בגודלה (17.6 אחוז) אחרי העברות נגד גוף האדם, שכיכבו ב-29.7 אחוז מהדיווחים. העברות נגד חיי אדם היו הקטגוריה השלישית בגודלה (15.4 אחוז). **במעריב** היו העברות נגד

לוח 3: התפלגות הידיעות (באחוזים) לפי אופי הדיווח, מאפייני האירועים המדווחים ומאפייני המעורבים

המשתנה	הקטגוריות	%
עמוד הדיווח	עמודים קדמיים (עד עמוד 9)	32.1
	עמודים פנימיים (למך עמוד 10)	67.9
גודל הידיעה	ידיעה גדולה וכוללת	11.1
	ידיעה בינונית	31.3
	ידיעה קטנה	47.6
תצלום נלווה	אין תצלום	34.5
	חשוד	32.5
	קורבן	12
	חשוד וקורבן	8.6
	תצלומים אחרים	12.4
גיל הקורבן	בוגר	55.8
	קטין (או צירוף של קטין ובוגר)	20.1
	אין קורבן מזוהה	24.2
מין הקורבן	זכר	45.4
	נקבה (או זכר ונקבה יחד)	24.2
	אין קורבן מזוהה	30.5
מוצא הקורבן	יהודי	52.4
	לא-יהודי	12.4
	אין קורבן מזוהה/לא ידוע	35.2
גיל עברייך/חשוד	בוגר	92.3
	קטין (או צירוף של קטין ובוגר)	7.7
מין עברייך/חשוד	זכר	89.6
	נקבה (או צירוף של זכר ונקבה)	10.4
מוצא עברייך/חשוד	יהודי	71.6
	לא יהודי	12
	דיווח מחו"ל	16.4
ההליך המדווח	תלונה / חשד / חקירה	37.5
	הליכי מעצר	28.2
	כתב אישום ומשפט	12.4
	החלטה שיפוטית ועונש	19.4
	סגירת תיק, זיכוי או שחרור	2.5
סך הכול (N)		443

עברות נגד הסדר הציבורי. כ־12 אחוז מהתיקים נפתחו בגין עברות כלפי חיי אדם, גופו ועברות מין. לעומת זאת, כפי שעלה מלוח 1, שיעור הדיווחים בעיתונים על העברות כלפי חיי האדם, גופו ועברות המין נמצא ביחס הפוך לשכיחותן בסטטיסטיקה המשטרתית, ועלה על שישים אחוז מכלל הדיווחים. העברות נגד גופו של האדם זכו לכולטות הגבוהה ביותר (24.4 אחוז מכלל הדיווחים), אחריהן העברות נגד חיי האדם (23 אחוז), ועברות המין (12.9 אחוז). רק 8.6 אחוזים

לוח 1: אחוז הדיווחים על פשיעה לפי העיתון ולפי סוג העברה

העיתון	ידיעות אחרונות	מעריב	ישראל היום	הארץ	סך הכול
סוג העברה					
חיי אדם	15.4	18.3	28.6	36.2	23
גוף האדם	29.7	24.8	19.5	24.6	24.4
מין	17.6	17.4	10.6	7.7	12.9
רכוש	9.9	9.2	12.4	3.8	8.6
סדר ציבורי	6.6	9.2	15	7.7	9.7
מוסר וסמים	7.7	7.3	8.8	6.9	7.7
מירמה	7.7	4.6	6.2	5.4	5.9
ביטחון	5.5	9.2	8.8	7.7	7.9
סך הכול (N)	(91)	(109)	(113)	(130)	(443)

לוח 2: התפלגות התיקים שנפתחו במשטרה ב־2008 לפי סוג העברה

סוג העברה	תיקי חקירה	N	%
חיי אדם		2,257	0.5
גוף האדם		44,502	10.6
מין		4,424	1.1
רכוש		200,361	47.7
סדר ציבורי		112,825	26.9
מוסר וסמים		28,929	6.9
מירמה		13,138	3.1
ביטחון		10,080	2.4
עבירות אחרות		3,321	0.8
סך הכול		419,837	100

גוף האדם הקטגוריה הגדולה ביותר (24.8 אחוז), ואחריהן העברות נגד חיי האדם (18.3 אחוז). עברות המין היו הקטגוריה השלישית בגודלה במעריב וכיכבו ב־17.4 אחוז מהדיווחים. בישראל היום ובהארץ, העברות נגד חיי אדם היו הקטגוריה הגדולה ביותר והעברות נגד גוף האדם היו הקטגוריה השנייה בגודלה. בישראל היום כיכבו שתי הקטגוריות הללו ב־48.1 אחוז מהדיווחים. העברות נגד הסדר הציבורי היו הקטגוריה השלישית בגודלה (15 אחוז). בהארץ כיכבו העברות נגד חיי האדם וגופו ב־60.8 אחוז מהדיווחים. למקום השלישי הגיעו שלוש קבוצות – עברות מין, עברות על הסדר הציבורי ועברות ביטחון – שכל אחת מהן מנתה 7.7 אחוזים מהדיווחים.²⁸ לצורך השוואה בין שיעור העברות שדווחו בעיתונים השונים ובין אלה שנרשמו בסטטיסטיקות הפליליות, מוצגת בלוח 2 התפלגות תיקי החקירה שנפתחו בשנת 2008 בידי משטרת ישראל.²⁹ כפי שעולה מלוח 2, כמעט חצי מתוך קרוב ל־420,000 תיקי החקירה שנפתחו ב־2008 היו בגין עברות רכוש ועוד כרבע בגין

מתוך כלל הדיווחים היו בגין עברות רכוש ו-9.7 אחוזים בגין עברות כנגד הסדר הציבורי.

לבסוף, לוח 3 מציג כמה מאפיינים כלליים של הדיווחים החדשותיים בנושא הפשיעה שקשורים בעברייני, בקורבן ובאופי הדיווח.

גודל ובולטות

מלוח 3 עולה כי הדיווחים על פשיעה מתפרסמים ברובם בעמודים פנימיים בידיעות קטנות ובינוניות. יותר משני שלישים של הדיווחים (67.9 אחוז) התפרסמו בעמוד 10 או בעמודים שאחריו.³⁰ עם זאת, בחינה של סוגי העברות המדווחות בעמודים השונים מראה כי בעברות נגד חיי אדם, בעברות סמים ובעברות ביטחון התפרסם שיעור גבוה יותר של דיווחים בעמודים הקדמיים מאשר בעמודים הפנימיים. בשאר העברות היה שיעור הדיווחים גבוה יותר בעמודים הפנימיים מאשר בעמודים הקדמיים.

רק 11.1 אחוז מהידיעות היו גדולות. קרוב לשליש (31.3 אחוז) היו בגודל בינוני, וכמעט חצי (47.6 אחוז) היו קטנות. בטבלואידים תפסו הידיעות הגדולות עמוד או יותר, הידיעות הבינוניות היו בגודל שעלה על רבע עמוד עד עמוד, והקטנות תפסו רבע עמוד או פחות.³¹ מתוך כל הידיעות הגדולות עסקו 30.6 אחוז אחוז בעברות של חיי אדם, 18.4 אחוז בעברות מין ו-14.3 אחוז בעברות נגד גוף האדם. הבדלים מסוימים בין העיתונים היו במידת הבולטות שניתנה לעברות השונות. בידיעות אחרונות שליש מהידיעות הגדולות הוקדשו לדיווחים על עברות מין. במעריב שליש מהידיעות הגדולות הוקדשו לדיווחים על עברות חיי אדם; בהארץ, 38.9 אחוז מהידיעות הגדולות הוקדשו לדיווחים על עברות נגד חיי אדם; בישראל היום, כמחצית מהידיעות הגדולות הוקדשו לדיווחים על עברות ביטחון.

מאפייני העבריינים והקורבנות

החשודים או העבריינים בדיווחים הם בדרך כלל גברים יהודים בוגרים. כ-89.6 אחוז מהדיווחים העבריינים היו גברים, כ-92.3 אחוז מהדיווחים הם היו בוגרים, וכ-71.6 אחוז מהדיווחים הם היו יהודים מישראל.³² כ-32.5 אחוז מהמקרים נלווה לדיווח תצלום של החשודים. למעט בעברות של פגיעה בחיי אדם, כללו הדיווחים שיעור גבוה יותר של תצלומי חשודים מאשר של תצלומי קורבנות.³³

לא רק כמבצעי עברה, אלא גם כקורבנות היה שיעורם של היהודים גבוה בהרבה משיעורם של הלא-יהודים בדיווחים. יהודים כיכבו כקורבנות כ-52.4 אחוז מהדיווחים, ולא-יהודים כ-12.4 אחוז. בדיווחים על עברות מין היה שיעור הקורבנות היהודים הגבוה ביותר (73.7 אחוז), ושיעור הקורבנות הלא-יהודים היה הנמוך ביותר (1.8 אחוזים).

מגמה דומה נמצאה בכל העיתונים ובכל העברות.³⁴ לנשים יש יותר סיכוי להופיע כקורבנות עברה מאשר כמבצעות עברה, ובעברות מין – יותר מאשר בעברות אחרות. נשים היו כ-24.2 אחוז מהדיווחים קורבנות ורק כ-10.4 אחוז מהדיווחים עברייניות. שיעור הדיווחים על קורבנות נשים היה גבוה יותר בעברות מין מאשר בעברות האחרות. כך, למשל, בדיווחים על עברות רצח ואללימות 65.3 אחוז מהקורבנות היו גברים ו-25.7 אחוז נשים. לעומת זאת, בדיווחים

על עברות מין, 66.7 אחוז מהקורבנות היו נשים ו-33.3 אחוז גברים. היו הבדלים מסוימים בין העיתונים בייצוג קורבנות נשים בדיווחים על עברות מין: בישראל היום היה השיעור הגבוה ביותר של קורבנות נשים, ובמעריב – הנמוך ביותר.³⁵

גם לקטינים יש סיכוי גדול יותר לכבד קורבנות, במיוחד בעברות מין. קטינים קורבנות מנו 20.1 אחוז מהדיווחים, וכעבריינים – רק כ-7.7 אחוזים מהדיווחים. בעברות מין היה שיעור הדיווחים על קורבנות קטינים גבוה יותר מאשר בעברות האחרות. כך למשל, בדיווחים על עברות רצח ואללימות, 78.1 אחוז מהקורבנות היו בגירים ו-18.1 אחוז קטינים. לעומת זאת, בדיווחים על עברות מין, 64.9 אחוז מהקורבנות היו קטינים ו-33.3 אחוז בגירים. היו הבדלים מסוימים בין העיתונים בייצוג קורבנות בדיווחים על עברות מין: במעריב היה השיעור הגבוה ביותר של קורבנות קטינים, ובהארץ הנמוך ביותר.³⁶ לבסוף, מלוח 3 עולה כי הדיווחים החדשותיים נוטים להתעניין בשלבים הראשונים של ההליך הפלילי, עד המעצר, יותר מאשר בשלבים המאוחרים שלו. 65.7 אחוז מהדיווחים התרכזו בתלונות, בחשדות, בחקירה ובמעצר החשודים; 31.8 אחוז מהדיווחים עסקו במשפט ובתוצאותיו, ורק 2.5 אחוזים מהדיווחים התייחסו לסגירת תיקים, לזיכוי או לשחרור חשודים. מגמה דומה נמצאה בכל העיתונים, בהבדלים קטנים. הארץ וישראל היום הדגישו יותר את הדיווחים הראשוניים על החשדות ועל התנהלות החקירה. ידיעות אחרונות הדגיש מעצרים, ומעריב נתן משקל דומה לדיווח הראשוני על החשדות והתנהלות החקירה ולדיווחים על תוצאת המשפט והעונש.³⁷

דיון וסיכום

סטייה היא הגילום המובהק ביותר של חדשותיות. היא עונה על מרבית ערכי החדשות, וכפי שאישרו כל המחקרים על תהליך ייצור החדשות, התרחשויות סוטות הן החומר שממנו עשויות החדשות (Reiner, Livingstone & Allen, 2003; Ericson, Baranek & Chan, 1991). הבולטות של סיפורים על פשיעה והחשש מפני ההשלכות של ייצוגי הפשיעה באמצעי התקשורת, והלידו ספרות מחקרית ענפה שבודקת את תוכנם של דיווחי הפשיעה. ממציא המחקר מצטרפים לניתוחי תוכן רבים המצביעים באופן עקיב על מאפיינים ייחודיים של ייצוגי הפשיעה בדיווחים החדשותיים.

ראשית, מצאנו במחקר זה דפוס דומה של דיווח על חדשות פשיעה בכל העיתונים שנבדקו, והבדלים לא גדולים בין עיתון האיכות הארץ ובין שני טבלואידים. ישראל היום, למרות היותו טבלואיד, נבדל מידיעות אחרונות וממעריב, והפגין דפוס דומה לזה של הארץ, כלומר פחות סנסציוני. זו נקודה מעניינת לגבי עיתון המופץ בחינם. בדומה למחקר של ריינר ועמיתיו (Reiner, Livingstone & Allen, 2003), שמצאו כי עברות אלימות זכו להבלטה ב-Times האיכותי כמו גם ב-Daily Mirror העממי, לעומת עברות מין שזכו לפחות דיווח ב-Times נמצא במחקר זה כי הדגש על עברות אלימות ורצח היה גבוה בהארץ האיכותי כמו בטבלואידים. לעומת זאת, שיעור עברות המין שדווחו היה נמוך יותר בהארץ ובישראל היום מאשר בידיעות אחרונות ובמעריב. העברות נגד גוף האדם וחיי האדם תפסו כ-43

באשר לגיל ומגדר של הקורבנות המוצגים בדיווחים החדשותיים, הייתה נטייה להעניק ייצוג יתר לנשים ולילדים כקורבנות (Mawby & Brown, 1983; Reiner, Livingstone & Allen, 2003; Peelo *et al.*, 2004). במחקר מצאתי כי לנשים ולקטינים היה סיכוי גבוה פי שניים להופיע כקורבנות מאשר כמבצעי עברה, וכקורבנות של עברת מין יותר מאשר כקורבנות בעברות אחרות. הסטטיסטיקות הרשמיות אינן מציעות נתונים השוואתיים מספקים. אולם מהמידע החלקי שמתפרסם בסקרי קורבנות אפשר ללמוד כי שיעורי הקורבנות בקרב נשים וגברים דומים, וכי הסיכוי להיפגע מעברה רב יותר בגיל צעיר מאשר בגיל מבוגר. כך למשל עולה מסקר נפגעי עבריינות שנערך ב-2001 כי בשנה שקדמה לסקר הסיכוי של נשים להיפגע מעברות היה 10.7 ל-100,000 נפשות, לעומת סיכוי של 9.8 עבור גברים.³⁹ באותו סקר נמצא כי שיעור הקורבנות בקרב בני 18 עד 24 היה 15.8 ל-100,000 נפש באוכלוסייה, וירד בהדרגה עד לרמה של 5.2 בגיל 55 ומעלה.⁴⁰

בניגוד למחקרים שמצאו כי הדיווחים החדשותיים נוטים להתמקד באופן לא פרופורציונלי בחשודים ובעבריינים ממיעוטים אתניים (Graber, 1980; Marsh, 1991; Sacco, 1995), במחקר זה נמצא ששיעור החשודים הלא-יהודים המככבים בדיווחים החדשותיים קטן בהרבה מאלה המטופלים בפועל בידי המשטרה ומערכת אכיפת החוק. ב-12 אחוז מהדיווחים החשודים או העבריינים לא היו יהודים וב-71.6 אחוז הם היו יהודים. לשם השוואה, מנתוני המשטרה עולה כי מתוך סך כל אלה שנחשדו בביצוע עברות בשנת 2008, 49.6 אחוז היו יהודים ו-50.4 אחוז הוגדרו כלא-יהודים.⁴¹

נטייה דומה להתמקד בקבוצת הרוב ולהתעלם מהמגזר הלא-יהודי ומהמיעוט הערבי ניכרה גם באופן ייצוג הקורבנות. באופן כללי, יש מעט מידע על מאפייני הקורבנות בדיווחים החדשותיים, על השיוך הקבוצתי שלהם, ועל היחס שבין מוצא העברייין למוצא הקורבן. מצאתי כי מתוך כלל דיווחי הפשיעה, ב-52.4 אחוז מהמקרים היו הקורבנות יהודים, ורק ב-12.4 אחוז מהדיווחים הם זוהו כלא-יהודים. בפועל מצטיירת תמונה שונה של ממדי הוויקטימיזציה. ראשית, מהנתונים הרשמיים עולה שבמרבית מקרי האלימות העבריינית היא פנים-קבוצתית (intragroup): כשהעברייין ערבי, יש יותר סיכוי שגם הקורבן ערבי.⁴² שנית, בעברות אלימות שיעור הקורבנות במגזר הלא-יהודי גבוה יותר מאשר במגזר היהודי.⁴³

הנטייה להעניק ייצוג חסר לעבריינים ולחשודים לא-יהודים מעניינת. היא מנוגדת למה שהיינו מצפים מגישה צהובה ומוטה של העיתונות. אולם בניגוד למה שנמצא בכמה מחקרים, העיתונות לא הגזימו בשיעור הדיווחים על עבריינות בקרב לא-יהודים, ולא סיפקו סטראוטיפ של עבריינים בני מיעוטים, לפחות לא במונחים כמותיים פשוטים. אפשר להעריך שאירועי פשיעה שבהם מעורבים יהודים נחשבו בעלי ערך חדשותי גבוה יותר מאשר האירועים הנפוצים יותר, שבהם מעורבים ערבים כעבריינים או כקורבנות.

ממצא מעניין נוסף שעלה במחקר, ונתמך במחקרים קודמים, קשור לנטייה להבליט את פעילות המשטרה בדיווחים החדשותיים ולהציג תמונה כוזבת של יעילות המשטרה במלחמתה בפשיעה (Marsh

אחוז מהדיווחים במעריב, כ-45 אחוז מהדיווחים בידיעות אחרונות, כ-48 אחוז מהדיווחים בישראל היום ו-60.8 אחוז מהדיווחים בהארץ. עברות המין, לעומתן, תפסו יותר מ-17 אחוז מדיווחי הפשיעה בידיעות אחרונות ובמעריב, אבל רק 10.6 אחוז מהדיווחים בישראל היום ו-7.7 אחוזים בהארץ.

בהתאם למעמדו כעיתון אליטיסטי המעמיק בנושאי חוץ, הקדיש הארץ שיעור גבוה של דיווחים לפשיעה בחו"ל, יותר מהעיתונים האחרים (26.9 אחוז). בידיעות אחרונות היה השיעור הנמוך ביותר (4.4 אחוזים). שוב, ישראל היום קרוב יותר להארץ (18.6 אחוז). נראה שמאמציו של הטבלואיד הושקעו במיתוג עצמו כעיתון רציני שנרפס אמנם בפורמט טבלואיד ומפרסם ידיעות קצרות ותמציתיות, אבל מבקש לתת תמונה רחבה בנושאי חוץ.

שנית, דפוס חדשות הפשיעה שנמצא במחקרים קודמים, נשמר והודגם גם במחקר הנוכחי. את הדפוס הזה אפיין ריי סורט כ"חוק ההפכים" (the law of opposites) (Surette, 1998: 47), ולפיו המאפיינים של פשיעה, של פושעים ושל קורבנות המיוצגים באמצעי התקשורת, במובנים רבים הם הניגוד הקוטבי של הדפוס שמציעים הסטטיסטיקות הפליליות הרשמיות וסקרי קורבנות. בהתאם לדפוס זה, פושעים אלימים כיכבו באופן לא פרופורציונלי בדיווחים החדשותיים בכל העיתונים שנבדקו, בעוד עברות רכוש קונוונציונליות זכו לתת-דיווח בהשוואה לשכיחותן בסטטיסטיקה הפלילית הרשמית. כך העברות של פגיעה בחיי אדם (רצח והריגה) זכו להבלטת יתר וכיכבו ב-23 אחוז מהדיווחים, אף על פי ששכיחותן הייתה חצי אחוז מהתיקים שנפתחו במשטרה ב-2008. עברות המין כיכבו בכ-13 אחוז מהדיווחים, אף על פי שרק 1.1 אחוזים מהתיקים שנפתחו במשטרה היו בגין העברות האלה. לעומת זאת, בעוד קרוב ל-75 אחוז מהתיקים שנפתחו במשטרה היו בגין עברות רכוש וסדר ציבורי, אלה לא זכו להבלטה וכיכבו בפחות מעשרים אחוז מהדיווחים החדשותיים.

עוד עולה מהמחקר כי הפרופיל של העבריינים והקורבנות בדיווחים החדשותיים נמצא בהלימה הן עם מחקרים קודמים, והן עם האפיון המצטייר בסטטיסטיקות הפליליות הרשמיות בכל מה שקשור למאפייני גיל ומגדר. במה שנוגע לשיוך הקבוצתי-לאומי של העבריינים והקורבנות בדיווחים החדשותיים, ממצאתי אי-התאמה עם מחקרים קודמים כמו גם עם הדפוס המסתמן בסטטיסטיקות הרשמיות. כמו במחקרים קודמים (Reiner, Livingstone & Allen, 2003; Roshier, 1973; Sacco, 1995), גם במחקר הנוכחי נמצא שהרוב המכריע של העבריינים שהוצגו בדיווחים החדשותיים (כתשעים אחוז) היו גברים בוגרים. נתוני המשטרה על גיל ומגדר החשודים שנעצרים מציינים תמונה דומה. כך, מכל מי שנחשדו ב-2008 בביצוע עברות היו 12.5 אחוז נשים ו-9.3 אחוזים קטינים מתחת לגיל 18.³⁸ השוואה של פרופיל העבריינים והחשודים בדיווחים החדשותיים עם נתוני המשטרה על חשודים, עצורים ועבריינים, מחייבת זהירות רבה. תמונת הפשיעה בסטטיסטיקות הרשמיות לעולם אינה משקפת את "מציאות" הפשיעה, ואינה מייצגת את אוכלוסיית העבריינים, שכן הרוב המכריע של מבצעי העברות כלל אינו מגיע לטיפולן של המשטרה ושל רשויות אכיפת החוק (Maguire, 2002; Reiner, 2000).

מצא שהם הקדישו כממוצע 6.5 אחוזים משטח החדשות שלהם לדיווחים על פשיעה (Ditton & Duffy, 1983). במחקר אחר, שבדק את היקף הדיווח על פשיעה בעשרה עיתונים יומיים בריטיים במשך ארבעה שבועות מ-19 ביוני 1989, נמצא כי כממוצע 12.7 אחוז מהדיווחים החדשותיים שהתרכזו באירועים (event-oriented) עסקו בפשיעה (Williams & Dickinson, 1993).

לפי הסקירה של הרי מרש היחס בין דיווחים על פשיעה אלימה לדיווחים על פשיעת רכוש בעיתונים שנבדקו היה של 8 ל-2. לעומת זאת, הסטטיסטיקות הרשמיות שיקפו יחס של יותר מ-9 ל-1 בין פשיעת רכוש לפשיעה אלימה בתקופה שנסקרה (Marsh, 1991: 93).

גבר סיווגה את נושאי הפשיעה שהוזכרו באמצעי התקשורת השונים לארבע קטגוריות: משטרה/ביטחון, מערכת המשפט, שחיתות/טרוריות ופשע אינדיווידואלי. למשל, בניתוח האירועים ב-*Chicago Tribune* ב-1976, רצח מנה 26 אחוז מהפשעים הספציפיים שהוזכרו; שוד, תקיפה ואונס מנו עשרים אחוז. לעומת זאת, פשעי רכוש רגילים כמו פריצה וגנבה מנו פחות משישה אחוזים מהפשעים שהוזכרו (Graber, 1980).

57.69 אחוז מכלל העבריינים הצעירים בעיתונים הקטנים ו-88.66 אחוז מכלל העבריינים הצעירים בעיתונים הגדולים היו עבריינים אלימים.

סוזן סמית (Smith, 1984) דיווחה כי "עברות אישיות", כולל שוד ותקיפה בניסיון לבצע שוד, מנו פחות משישה אחוזים מן הפשעים שהותר לדווח עליהם, אבל אלה תפסו 52.7 אחוז מסיקור הפשיעה בעיתון בבירמינגהם העיתוניים *The Guardian*, *Independent*, *The Times* ו-*The Sun* כשלושה עד ארבעה אחוזים מהשטח החדשותי שלהם לפשעים אלימים, ב-*Sun* וב-*Star* העממיים הקדישו לכך יותר מ-19 אחוז. *Daily Mail* ו-*Daily Express*, עיתונים שפונים לאנשים בעלי השכלה ממוצעת ומכוונים לפלח האמצעי של השוק, היו קרובים יותר לטבלואידים והקדישו, בהתאמה, עשרה ו-14 אחוז מהשטח החדשותי שלהם לדיווח על פשיעה אלימה (Williams & Dickinson, 1993).

בשנות הארבעים והחמישים כיכבו עברות רכוש בדיווחים החדשותיים והולידו כחמישית מכלל הדיווחים, אבל מאמצע שנות השישים ואילך הן בקושי רווחו, אלא אם כן היו מעורבים מאפיינים משונים במיוחד או אנשים מפורסמים. תחת זאת התרבו הדיווחים על עברות סמים, שמשנות התשעים תפסו כשמונה אחוזים מכלל הדיווחים על פשיעה ב-*Times* ושלשה אחוזים ב-*Mirror* (Reiner, Livingstone & Allen, 2003).

דפוס דומה אם כי פחות דרמטי, עלה מסיקור עברות המין. אחוז הדיווחים על עברות מין בעיתונים האיכותיים היה 7.2 אחוזים, בעיתונים שמכוונים לפלח האמצעי של השוק 9.3 אחוזים, ובטבלואידים – 11.3 אחוז.

דיווחים על פשעי מין מנו 9.1 אחוזים מכלל חדשות הפשיעה ב-*Channel 4*, 8.7 אחוזים ב-*ITV*, 8.8 אחוזים במהדורות המקומיות, ו-5.5 אחוזים במהדורות החדשות הארציות (Schlesinger, Tumber & Murdock, 1991). מחקר חדש יותר מצא שבתחנות הרדיו של ה-BBC, יותר מארבעים אחוז מהאייטמים החדשותיים על פשיעה עסקו בגרימת מוות וברצח. במהדורות החדשות בטלוויזיה, רצח והריגה תפסו כ-53 אחוז מכלל דיווחי הפשיעה ב-*Sky News*, 42 אחוז ברשת ITN ו-38 אחוז ברשת BBC1 (Reiner, 1997).

בטגוריה זו נכללו "אונס בידי זר" (שמונה אחוזים מכלל הדיווחים), "אונס בידי מכר" (ארבעה אחוזים), "גילוי עריות" (שלושה אחוזים), ו"אונס במסגרת הנישואים" (שלושה אחוזים) מכלל הדיווחים על אלימות מינית. בחינה של הדיווחים האלה בהשוואה לנתוני פשיעה רשמיים מעלה כי סך כל עבירות האונס היוו כשני אחוזים מכלל הפשיעה האלימה המתועדת.

שטרסמן שפירא שיערה כי אחד הגורמים שתרמו להחלטה ועדת העורכים היה רצון השלטונות להסתיר את המצב הקשה ששרר בארץ, ולדרוש מהעורכים לצמצם את הפרסומים השליליים שעשויים היו לפגוע במורל האזרחים ואולי גם לערער את התמיכה במדיניות הממשלה. באותה תקופה גילו עורכי העיתונים אחריות לאומית וחברתית צייתו למסדר הפוליטי כמו בשנים שלפני הקמת המדינה, ושימשו, גם אם באופן חלקי, כעיתונות מגויסת (שטרסמן שפירא, 2016).

1991). מצאתי שכשני שלישים מהדיווחים החדשותיים נטו להדגיש את השלבים הראשונים של ההליך הפלילי, כשהפעילות של המשטרה בולטת, והתמקדו בחשדות, בחקירה ובמעצר החשודים. ממצא זה, יחד עם הנטייה להדגיש יותר פשעים אלימים כמו רצח, אונס, תקיפה ושוד, מעניקים יתרון למשטרה בכל מה שקשור לתפיסת חשודים ועבריינים. מאחר שהמשטרה מצליחה לפתור יותר פשעים אלימים מאשר פשיעת רכוש, משתמע מהדיווחים שהמשטרה יעילה יותר מכפי שמצטייר בסטטיסטיקות הרשמיות.⁴⁴ ייתכן גם שעיתונאים נוטים להעריך כי אירועים פליליים הם בעלי ערך חדשותי גבוה מיד אחרי התרחשותם, ולכן ניתן דגש על האירועים בשלבים המוקדמים של ההליך הפלילי, כשהפעילות של המשטרה בולטת יותר (Sacco, 1995). מאחר שהמשטרה היא אחד המקורות המרכזיים השולטים במידע על פשיעה, היא משפיעה על הסיקור שלה. גם אם אין לה יכולת לקבוע כיצד יוצגו חדשות הפשע, יש לה יכולת להכתיב במידה רבה איזה מידע על פשיעה יהיה נגיש לעיתונות (Marsh 1991).

המסקנה הכללית העולה מן המחקר היא שהעיתונים נוטים לספק רושם מעוות של השכיחות היחסית של סוגי הפשיעה השונים. כל העיתונים העניקו ייצוג יתר לעברות חמורות יותר וכללו יותר דיווחים משלבי החקירה והמעצר, הרבה מעבר למה שהיה מוצדק משיעור הגילויים או תפיסת החשודים בפועל. הדומיננטיות של הדיווחים על אלימות בחדשות הפשיעה, כשלעצמה מצביעה על כך שפשע מוצג כאיום חמור יותר. נוסף על כך, הדגש על עבריינים וקורבנות יהודים ומבוגרים יותר בדיווחים החדשותיים מציע גם תמונה שלפיה הפשיעה חמורה ומחושבת יותר מאשר התמונה הסטטיסטית הרשמית של פשיעה הקשורה לעוני ולשוליות חברתית, והמערכת בראש ובראשונה ביצוע עברות קלות בידי גברים צעירים ממעמד חברתי-כלכלי נמוך נגד בחורים צעירים אחרים מרקע חברתי-כלכלי דומה.

הערות

- חלק מהחוקרים אימצו הגדרה רחבה של סטייה, המתייחסת להתנהגויות שונות ה"חורגות מהנורמלי", אחרים התמקדו במובן הצר יותר של הפרת החוק הפלילי. חלק מהמחקרים מביאים בחשבון אלימות פוליטית ומעשי טרור במקומות שונים בעולם כחדשות פשיעה, ואילו אחרים תופסים דיווחים כאלה כ"חדשות חוצץ". חלק מהמחקרים בודקים רק דיווחים על אירועים פליליים ספציפיים, ואילו אחרים כוללים מאמרי מערכת, פיז'רים (כתבות נושא), טורי דעה, ומתייחסים גם לדו"חות ולמאמרים על מצב הפשיעה ועל מערכת אכיפת החוק באופן כללי.
- במחקר אחר, ניתוח של 130 עיתונים יומיים קטנים ובינוניים בארצות הברית בין השנים 1939–1950, העלה כי כממוצע חמישה אחוזים מהאייטמים החדשותיים עסקו בפשעים חמורים וקלים (Swanson, 1955). מחקר שנתיח שבועה עיתונים יומיים בניו יורק וחמישה באוהיו מצא שיעורים גבוהים יותר של חדשות פשע. כממוצע, 15 אחוז בניו יורק ועשרה אחוזים באוהיו (Garofalo, 1981: 321). במחקר זה נמצא הברל משמעותי בין העיתונים, בייחוד בניו יורק, שבה *New York Times* הקדיש רק שבעה אחוזים מהשטח שלו לפשיעה, לעומת 28 אחוז ב-*Daily News* העממי.
- בספטמבר 1967, 5.6 אחוזים מכלל שטח החדשות ב-*Daily Mirror* העממי (טבלואיד) הוקדש לפשיעה, 4.4 אחוזים ב-*Daily Express*, ו-2.4 אחוזים ב-*Daily Telegraph* האיכותי (Broadsheet). שיעור חדשות הפשיעה בעיתונים היומיים בשנת 1967 היה זהה לשיעורם ב-1938, אף שב-1955 הוא היה גבוה יותר. בדומה לכך, מחקר שבדק שישה עיתונים סקוטיים בחודש מארס 1981

- המרכזית לסטטיסטיקה, 2009, עמ' 490.
- 30 **בהארץ** נעשה שימוש בסיווג שונה של **מאחר שהארץ** נדפס בעמודי ברודשיט רחבים, והוא מתפרסם בדרך כלל על מספר קטן יותר של עמודים, שיעור הדיווחים על פשיעה בעמודים הקדמיים היה גבוה יותר, ורק 38.7% מדיווחי הפשיעה התפרסמו בעמוד 10 או יותר.
- 31 **בהארץ** נעשה שימוש בסיווג שונה של גורל ובוטלות, שהביא בחשבון את מספר הטורים ואת החלק בעמוד. בקטגוריה "ידיעה גדולה ובוטלת" נכללו ידיעות על פני שלושה טורים או יותר בחלק העליון של עמוד השער, וידיעות שהתפרסו על פני שיש טורים או יותר בעמוד פנימי, בחלקו העליון. בקטגוריה ידיעה עם "בוטלות בינונית" נכללו ידיעות שהתפרסו על פני טור או שניים בחלק העליון של עמוד השער, אחרות שהתפרסו על פני טור ומעלה בחלק התחתון של עמוד השער, או שהתפרסו על פני טור ומעלה בעמוד פנימי בחלק העליון של העמוד, ואלה שהתפרסו על פני ארבעה טורים או יותר בעמוד פנימי בחלק התחתון של העמוד. בקטגוריה "ידיעה קטנה ולא בוטלת" נכללו ידיעות שהתפרסו על פני טור עד שלושה טורים בעמוד פנימי בחלק התחתון של העמוד.
- 32 בכל העברות היה שיעורם של החשודים היהודים גבוה יותר משיעורם של הלא-יהודים, למעט בעבירות של פגיעה בביטחון, שבהן רק ב-28.6 אחוז מהדיווחים החשודים היו יהודים וב-51.4 אחוז מהדיווחים החשודים לא היו יהודים.
- 33 למשל, בעברות מין, ב-42.1 אחוז מהמקרים נלווה לדיווח תצלום של החשוד ורק ב-10.5 אחוז מהמקרים נלווה לדיווח תצלום של הקורבן לבדו, או של הקורבן וחשוד. לעומת זאת, בעברות של פגיעה בחיי אדם נלווה לדיווח תצלום של הקורבן לבדו או צירוף של הקורבן וחשוד ב-36.3% מהמקרים ורק ב-26.5 אחוז מהמקרים נלווה לדיווח תצלום של החשוד.
- 34 למשל, בעברות נגד גוף האדם, ב-66.7 אחוז מהדיווחים היה הקורבן יהודי וב-15.7 אחוז מהדיווחים הקורבן לא היה יהודי; בעברות נגד חיי אדם, ב-56.9 אחוז מהדיווחים היה הקורבן יהודי וב-19.6 אחוז מהדיווחים היה הקורבן לא-יהודי.
- 35 **בישראל היום** היו הקורבנות נשים ב-83.3 אחוז מהדיווחים על עברות מין; **בידיעות אחרונות** – ב-68.8 אחוז מהדיווחים; **בהארץ** – בשישים אחוז ובמערב – ב-57.9 אחוז.
- 36 **במערב** היו הקורבנות קטינים ב-73.7 אחוז מהדיווחים על עבירות מין; **בידיעות אחרונות** – ב-68.8 אחוז; **בישראל היום** – ב-58.3 אחוז; **בהארץ** – בחמישים אחוז מהדיווחים.
- 37 **בהארץ** עסקו 44.6 אחוז מהדיווחים בחשדות ובהתנהלות החקירה, 25.4 אחוז במעצרים, 16.2 אחוז במשפט ובתוצאותיו; **בישראל היום** עסקו 43.4 אחוז מהדיווחים בחשדות ובהתנהלות החקירה, 23 אחוז במעצרים, 14.2 אחוז במשפט ובתוצאותיו; **בידיעות אחרונות** עסקו 26.4 אחוז מהדיווחים בחשדות ובהתנהלות החקירה, 41.8 אחוז במעצרים, 16.2 אחוז במשפט ובתוצאותיו; **במערב** עסקו 32.1 אחוז מהדיווחים בחשדות ובהתנהלות החקירה, 25.7 אחוז במעצרים, 16.2 אחוז במשפט ובתוצאותיו.
- 38 **השנתון הסטטיסטי של משטרת ישראל, 2015**, ירושלים: משטרת ישראל, מדור מחקר וסטטיסטיקה, מחלקת אסטרטגיה, אגף התכנון והארגון (מאי 2016), עמ' 49-48.
- 39 **סקר נפגעי עבריינות 2001**, ירושלים: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה והמשרד לביטחון הפנים, עמ' 13.
- 40 שם, עמ' 12.
- 41 בסיווגי המשטרה נכללו בקטגוריה של לא-יהודים פלסטינים אזרחי ישראל, פלסטינים תושבי הרשות הפלסטינית ונתינים זרים. **השנתון הסטטיסטי של משטרת ישראל, 2015**, עמ' 49. יצוין כי בשנה הנדונה מנו האזרחים הערבים הפלסטינים 20.2 אחוז מאוכלוסיית ישראל. שם, עמ' 13.
- 42 המשרד לביטחון הפנים, "מדד אלימות לאומי", **ביטחון פנים**, 6, מאי 2014, עמ' 5.
- 43 למשל, בהתייחס לשנים 2014-2016, שיעור קורבנות רצח ל-100,000 איש במגזר הלא-יהודי היה גבוה פי חמישה ויותר לעומת השיעור במגזר היהודי.
- 14 **דבר הפגין** רמה גבוהה יותר של ציות להחלטת הוועדה, לפחות מן הבחינה הכמותית. בשנים שלאחר ההחלטה, 1960-1962, היה שיעור הפרסומים בדבר בנושא האונס, כמו גם בנושא ההתאבדות, אפסי כמעט, נמוך אפילו מזה של **הצופה**.
- 15 שטרסמן שפירא מציגת כי בעקבות ההחלטה החלו העיתונאים להשתמש במילה "תקיפה" במקום במילה המדויקת יותר "אונס". אולם, חרף הירידה במספר הדיווחים, המשיכו להידפס דיווחים על אונס, אלא שהמסרים נעשו מבבלים, ולא תמיד אפשר היה להבין אם הדיווח עוסק באונס או באירוע אלים אחר (שטרסמן שפירא, 2016).
- 16 השוואה של פרופיל העבריינים בדיווחים החדשותיים עם התמונה המוצגת בסטטיסטיקות הפליליות סובלת מבעיה מרכזית: מבצעי הרוב המכריע של העברות לעולם אינם מזוהים. פחות משלושה אחוזים של העברות מסתיימות בהרשעה או באזהרה (caution), כך שאלה אשר באופן רשמי מתויגים כעבריינים מהווים כמעט בוודאות מדרג לא מייצג של אלה המבצעים פשעים (Reiner, Livingstone & Allen, 2003).
- 17 למשל, בשנים 1945-1964, 32 אחוז מהעבריינים שכיכבו בדיווחים החדשותיים היו ממעמד בינוני לפחות, ובשנים 1981-1991 היו 17 אחוז ממעמד בינוני לפחות. לעומת זאת עבריינים המטופלים בידי מערכת אכיפת החוק הם באופן בולט במיוחד מהשכבות החברתיות-כלכליות הנמוכות ביותר (Reiner, Livingstone & Allen, 2003).
- 18 בהתייחס לגיל הקורבנות, הנתונים במחקרה של גרבר על הדיווחים ב-*Chicago Tribune* הראו כי 39 אחוז מהקורבנות בדיווחים החדשותיים היו מעל גיל 35 (Graber, 1980).
- 19 בריזה, א' (2009). "סקר TGI: החשיפה לעיתון *The Marker* מזנקת ל-8.4%; **ישראל היום** עלה לשיעור חשיפה של 26.9%", *The Marker*, 29.7.2009. נדלה ב-21.7.2018 מאתר *The Marker* <https://www.themarker.com/advertising/1.554956>
- 20 שם.
- 21 שם.
- 22 שם.
- 23 לסקירה של התפתחות העיתונות הפרטית בישראל ראו: אלבו (2014), עמ' 41-39.
- 24 **בידיעות אחרונות** הייתה ירידה של 28.44 אחוז בחדשות הבידור, רכילות ותרבות, ירידה חדה יותר בחדשות פילילים ומשטרה (41.27 אחוז) ועלייה משמעותית (254 אחוז) בחדשות שנושאן 'סיפור אנושי'. **במערב** הייתה ירידה בכל שלושת הנושאים והירידה המשמעותית ביותר הייתה בחדשות מסוג 'סיפור אנושי' (77.43 אחוז). לעומת זאת **בהארץ** חלה עלייה משמעותית (624 אחוז) בחדשות בידור וירידה (של 26 אחוז) בחדשות פילילים. לא פורסמו בו כלל חדשות מסוג 'סיפור אנושי' בעמודי החדשות.
- 25 המדידה של מידת הנקשות של החדשות נעשתה על פי סולם בן חמש דרגות, שנק מ'1 (חדשות רכות, העוסקות בהיכטים אנושיים של סיפורים שאין דחיפות בפרסומן), דרך 3 (חדשות כלליות, העוסקות בנושאים חשובים, אך אינן דורשות פרסום מיידי), ועד 5 (חדשות שעוסקות בנושאי פוליטיקה, חברה וכלכלה שיש לפרסם מיד).
- 26 ראו למשל, **השנתון הסטטיסטי של משטרת ישראל**, ירושלים: מדור מחקר וסטטיסטיקה, 2014, עמ' 66.
- 27 במבחן χ^2 נמצא קשר מובהק בין העיתון ובין סוג העברה המדווחת ($\chi^2=35.27$; $df=21$; $p<0.05$).
- 28 מגמה דומה נמצאה כשנלקחו בחשבון רק הדיווחים על אירועי פשיעה שהתרחשו בישראל. בשלושת העיתונים, **ידיעות אחרונות**, **מערב** ו**הארץ**, העבירות נגד חיי אדם וגופו ועבירות המין כיכבו ביותר מ-60% מהדיווחים. **בישראל היום**, שלוש העבירות האלה כיכבו ב-45.7% מהדיווחים, העבירות נגד הסדר הציבורי כיכבו ב-15.2% מהדיווחים, ועבירות הרכוש כיכבו ב-14.1% מהדיווחים.
- 29 הנתונים נלקחו מתוך **השנתון הסטטיסטי לישראל 2009**, ירושלים: הלשכה

Newsworthiness of Homicide Incidents", *Journal of Criminal Justice*, 37(3), pp. 262-272.

Lees, S. (1995). "Media Reporting of Rape: The 1993 British 'Date Rape' Controversy", in: D. Kidd-Hewitt & R. Osborne (eds.), *Crime and the Media: The Post-Modern Spectacle* (pp. 107-130). London: Pluto Press.

Los, M. & S.E. Chamard (1997). "Selling Newspapers or Educating the Public? Sexual Violence in the Media", *Canadian Journal of Criminology*, 39(3), pp. 293-328.

Lundman, R.J. (2003). "The Newsworthiness and Selection Bias in News about Murder: Comparative and Relative Effects of Novelty and Race and Gender Typifications on Newspaper Coverage of Homicide", *Sociological Forum*, 18(3), pp. 357-386.

McCormick, C. (1995). *Constructing Danger: The Mis/Representation of Crime in the News*, Halifax, NS: Fernwood.

Maguire, M. (2002). "Crime Statistics: The Data 'Explosion' and its Implications", in: M. Maguire, R. Morgan & R. Reiner (eds.), *The Oxford Handbook of Criminology* (pp. 322-375). 3rd Edition. Oxford: Oxford University Press.

Marsh, H.L. (1991). "A Comparative Analysis of Crime Coverage in Newspapers in the United States and Other Countries from 1960-1989: A Review of the Literature", *Journal of Criminal Justice*, 19(1), pp. 67-80.

Mawby, R.I. & J. Brown (1983). "Newspaper Images of the Victim", *Victimology*, 9(1), pp. 82-94.

Peelo, M., B. Francis, K. Sothill, J. Pearson & E. Ackerley (2004). "Newspaper Reporting and the Public Construction of Homicide", *The British Journal of Criminology*, 44(2), pp. 256-275.

Reiner, R. (1997). "Media Made Criminality: The Representation of Crime in the Mass Media", in: M. Maguire, R. Morgan & R. Reiner (eds.), *The Oxford Handbook of Criminology* (pp. 189-219). 2nd Edition. Oxford: Oxford University Press.

Reiner, R. (2000). "Crime and Control in Britain", *Sociology*, 34(1), pp. 71-94.

Reiner R., S. Livingstone & J. Allen (2003). "From Law and Order to Lynch Mobs: Crime News since the Second World War", in P. Mason (ed.) *Criminal Visions: Media Representations of Crime and Justice* (pp. 13-32). Portland: Willan Publishing.

Rhineberger-Dunn, G.M (2011). "Comparing Large and Small Metropolitan Newspaper Coverage of Delinquency with Arrest Data: Differential Coverage or More of the Same?", *Criminal Justice Studies*, 24(3), pp. 269-290.

Roshier, B. (1973). "The Selection of Crime News by the Press", in: S. Cohen and J. Young (eds.) *The Manufacture of News* (pp. 28-39). London: Constable.

Sacco, V.F. (1995). "Media Constructions of Crime", *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 539, pp. 141-154.

Schlesinger, P., H. Tumber & G. Murdock (1991). "The Media Politics of Crime and Criminal Justice", *British Journal of Sociology*, 42(3), pp. 397-420.

Smith, S. J. (1984). "Crime in the News", *British Journal of Criminology*, 24(3), pp. 289-295.

Soothill, K. (1991). "The Changing Face of Rape?", *British Journal of Criminology*, 31(4), pp. 383-392.

Soothill, K. & S. Walby (1991). *Sex Crime in the News*, London: Routledge.

Sorenson, S. B., J. G. Peterson Manz, & R. A. Berk (1998). "News Media Coverage and the Epidemiology of Homicide", *American Journal of*

ראו: נתונים על אלימות חמורה במגזר הלא יהודי, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, פברואר 2018, עמ' 4.

44 לפי נתוני משטרת ישראל, אחוז התיקים הגלויים ב-2008, דהיינו אחוז התיקים שנמצא בהם חשוד בביצוע עברה מתוך סך כל התיקים שנפתחו, היה בשנת 2008 44 אחוז. ראו: השנתון הסטטיסטי של משטרת ישראל, 2015, עמ' 24. הסיכוי של עברייני להיתפס – שמחושב על פי אחוז כתבי האישום שהוגשו מתוך סך כל התיקים שנפתחו – היה נמוך יותר ועמד בשנת 2008 על 14.9 אחוז. שם, עמ' 21.

מקורות

- אלכו, ש' (2014). נאמנות למקור: תקשורת, אידיאולוגיה ותרבות פוליטית בישראל. תל-אביב: רסלינג.
- אלידע, ע' (1992). "עיתונות הסנסציה בארץ ישראל בתחילת המאה ה-20", קשר, 11, עמ' 70-76.
- אלידע, ע' (2008). "העיתון היומי הראשון בארץ ישראל הצבי-האור 1914-1908", קשר, 37, עמ' 9-30.
- אלידע, ע' (2015). "העולם בצחוק: לידת עיתונות ההמון הארץ ישראלית (מ"הצבי" ל"האור", 1884-1914). תל-אביב: אוניברסיטת תל אביב, המכון לחקר העיתונות והתקשורת היהודית על שם שלום רוזנפלד.
- המל, ש' (2014). "הסתגלות העיתון המודפס בישראל לעידן האינטרנט: שינויים בתכנים 1993-2011, עבודת מוסמך, אוניברסיטת בר אילן.
- לימור, י' ור' מן (1997). "עיתונאות: איסוף מידע, כתיבה ועריכה. תל-אביב: האוניברסיטה הפתוחה.
- קרניאל, י' וע' לביא דינור (2009). "עיתונות צהובה בישראל? סיקור מחלתו של ראש הממשלה שרון בשלושה עיתונים יומיים", קשר, 38, עמ' 25-33.
- שטרסמן שפירא, ט' (2014). "צנזורה עצמית בנושאי התאבדות ואונס: החלטה יוצאת דופן של ועדת העורכים, 1960", קשר, 46, עמ' 117-126.
- שטרסמן שפירא, ט' (2016). "העיתונות הישראלית נגד אונס והתאבדות בשנים 1962-1958, עבודת דוקטור, אוניברסיטת פריס 8.
- Carter, C. (1998). "When the 'Extraordinary' Becomes 'Ordinary': Everyday News of Sexual Violence", in: C. Carter, G. Branston & S. Allan (eds.), *News, Gender and Power* (pp. 219-232). London: Routledge.
- Cuklanz, L.M. (1996). *Rape on Trial: How the Mass Media Construct Legal Reform and Social Change*. Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press.
- Davis, J. (1952). "Crime News in Colorado Newspapers", *American Journal of Sociology*, 57(4), pp. 325-330.
- Ditton, J. & J. Duffy (1983). "Bias in the Newspaper Reporting of Crime News", *British Journal of Criminology*, 23(2), pp. 159-165.
- Dowler, K. (2006). "Sex, Lies, and Videotape: The Presentation of Sex Crime in Local Television News", *Journal of Criminal Justice*, 34(4), pp. 383-392.
- Ericson, R., P. Baranek & J. Chan (1991). *Representing Order*, Milton Keynes: Open University Press.
- Garofalo, J. (1981). "Crime and the Mass Media: A Selective Review of Research", *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 18(2), pp. 319-351.
- Graber, D. (1980). *Crime News and the Public*, New York: Praeger.
- Greer, C. & R. Reiner (2012). "Mediated Mayhem: Media, Crime, Criminal Justice", in: M. Maguire, R. Morgan & R. Reiner (eds.), *The Oxford Handbook of Criminology* (pp. 245-278). 5th Edition. Oxford: Oxford University Press.
- Gruenewald, J., J. Pizarro & S. M. Chermak (2009). "Race, Gender, and the

- Walby, S., A. Hay & K. Sothill (1983). "The Social Construction of Rape", *Theory, Culture and Society*, 2(1), pp. 86-98.
- Williams, P. & J. Dickinson (1993). "Fear of Crime: Read All About It? The Relationship between Newspaper Crime Reporting and Fear of Crime", *British Journal of Criminology*, 33(1), pp. 33-56.
- Public Health*, 88(10), pp. 1510-1514.
- Surette, R. (1998). *Media, Crime and Criminal Justice: Images and Realities*, Belmont: Wadsworth.
- Swanson, C. (1955). "What They Read in 130 Daily Newspapers", *Journalism Quarterly*, 32(4), pp. 411-421.